

"The hatching of all the eggs in a nest takes place almost simultaneously, and the young turtles dig their way up out of the sand as fast as they can be counted and crawl down to the sea in a long procession. By what sense they find the right direction was not discovered; their eyes are not open but even if placed on a flat surface (or taken into the forest for a hundred yards or so) they know their way to the sea. The hatching of the whole nest only takes about 10 minutes and forms a remarkable and pretty sight."

Dit stemt vrijwel geheel overeen met hetgeen de Maleiers op P. Berhala mij omtrent het uitkomen wisten te vertellen; volgens mijn zegslieden verlaten de jonge schildpadjes het nest door een paar smalle en loodrecht naar boven gegraven tunnels. Doch wat in 't geheel niet met mijn eigen waarnemingen overeen komt, dat is de waarneming van FRYER, dat de jongen van *Chelonia mydas* bij hun geboorte de oogen nog gesloten hebben. De jongen die bij mij in het laboratorium uit het ei gekomen zijn, hadden de oogen wel degelijk open! Fig. 10 moge ten slotte den lezer een indruk geven van de kolossale afmetingen, welke een volwassen exemplaar kan bereiken.

Ik ben in dit opstel met opzet niet al te zeer op details ingegaan, waaraan de gewone lezer toch niet veel zou hebben. Mettertijd hoop ik in een zich daartoe beter leenend vak-tijdschrift een nauwkeurige beschrijving te geven van alle op P. Berhala met betrekking tot de biologie van *Chelonia mydas* door mij gedane waarnemingen, naar welk artikel ik bij voorbaat al degenen verwijs, die meer belang in het onderwerp stellen.

Medan, November 1926.

J. C. VAN DER MEER MOHR.

KORTE MEDEDEELINGEN.

Het spel der oemangs. — (Waargenomen te Pangandaran door een Indisch arts en zijn vrouw in de maand Juli 1919). — Moe van een langen tocht langs het Pangandaransche strand, hadden wij ons op een boomstronk neergezet en tuurden naar de zee, over de groote eenzame zandstrook heen.

Zonder spreken hadden wij eenige minuten naar de zacht ruischende golven geluisterd, totdat onze aandacht getrokken werd door een groot aantal heremietkrabbetjes, in het Maleisch oemang (bij Batavia kelo m a n g) geheeten.

Onbeweeglijk keken wij toe, hoe deze diertjes (misschien wel een kleine honderd), als afgesproken, hun huisjes verlieten en druk heen en weer kropen. Vrij droomerig hadden wij de bewegingen dier beestjes gevolgd, maar onze belangstelling nam toe, toen wij tot de ontdekking kwamen, dat wij ongemerkt één of andere plechtigheid der oemangs bijwoonden.

De beestjes hadden namelijk een kring gevormd met een middellijn van ongeveer een meter, in het midden bevond zich een oemang, aanmerkelijk groter dan de andere. Uit den kring kropen toen eenige van die diertjes naar het midden toe, alsof aan de groote iets gevraagd werd, om even daarna weer in den kring terug te keeren, waarop weer een ander groepje aan de beurt kwam. Zoo ging het een tijdje door, totdat eenige dier kleintjes uit den kring gingen, maar even daarna terugkwamen met twee heremietkrabbetjes, die evenwel in hun huisjes waren gebleven. Deze twee diertjes werden door het troepje naar den grooten oemang in het midden van den kring gebracht en door den grooten bevoeld met zijn voorpooten.

„Zeker een paar nieuwe bruidjes”, dacht mijn man hardop en de vergaderden, onraad vermoedende, stoven uiteen. In no time hadden alle een schuilplaats in hun huisjes weergevonden en zochten zekerder veiligheid verder het strand op, aan ons overlatend te raden naar den aard der plechtigheid, die door het vernemen van een menschelijke stem zoo plotseling verstoord werd.

Wie heeft er wel eens zoo iets waargenomen?

Vertakte klappers. — Naar aanleiding van het artikel over „Vertakte palmen” mocht ik van Dr. A. J. ULTÉE een overdrukje ontvangen van een mij onbekend gebleven publicatie van Dr. HUNGER, welke in den „Cultuurgids” van 1908 verscheen als mededeeling van het Algemeen Proefstation op Java te Salatiga, getiteld: „Over het mogelijke nut van vertakte Cocospalmen voor de Klappercultuur”. Dr. HUNGER vermeldt daarin verschillende door hem in de literatuur aangetroffen mededeelingen over vertakte klappers en geeft daarbij behalve eenige ook in mijn artikel genoemde gevallen, nog die over een ander vertakt exemplaar van Java weer. In het „Tijdschrift voor Land- en Tuinbouw en Boschcultuur” van 1888 beschrijft de controleur

B. B. VAN DER MOORE een vertakt exemplaar uit de desa Sègènggèng, afd. Malang, waarbij deze een allervreemdste „verklaring” van de ontwikkeling van dien op 7 M. boven den grond vertakten klapper geeft. Deze stam zou namelijk volgens dien controleur steeds vertakt geweest zijn! Die vertakking zou dus in 't begin vlak bij den grond geweest moeten zijn!

Daarna beschrijft Dr. HUNGER een door hem langs de spoorlijn bij Bangil waargenomen vertakten cocospalm en geeft er ook een afbeelding van. De stam is tot ruim 8 M. boven den grond heel normaal en overal ten naaste bij van gelijke dikte, doch is op 8.30 M. aanmerkelijk dunner en draagt boven deze sterk versmalde plaats twee ongeveer gelijke takken, de een 1,54 en de ander 1.58 M. lang. Elk der takken draagt geregeld bloem en vrucht, tijdens zijn bezoek droeg de een bloemen en de ander bijna rijpe vruchten! Dit exemplaar was tijdens den aanleg van de spoorlijn in 1875 geplant, had een tijdlang veel te lijden gehad van beschadiging door den klappersnuitkever. De Inlandsche zegsman, Pa ARIDIN, had in 1896 nog larven (k w a w o e n g) uit den top verwijderd. Evenals door andere auteurs voor hem, die vertakte palmen met een versmald stamgedeelte onder de vertakking en beschadigingen door insecten hadden waargenomen, worden beide verschijnselen door hem met elkaar in verband gebracht. In de allermeeeste gevallen

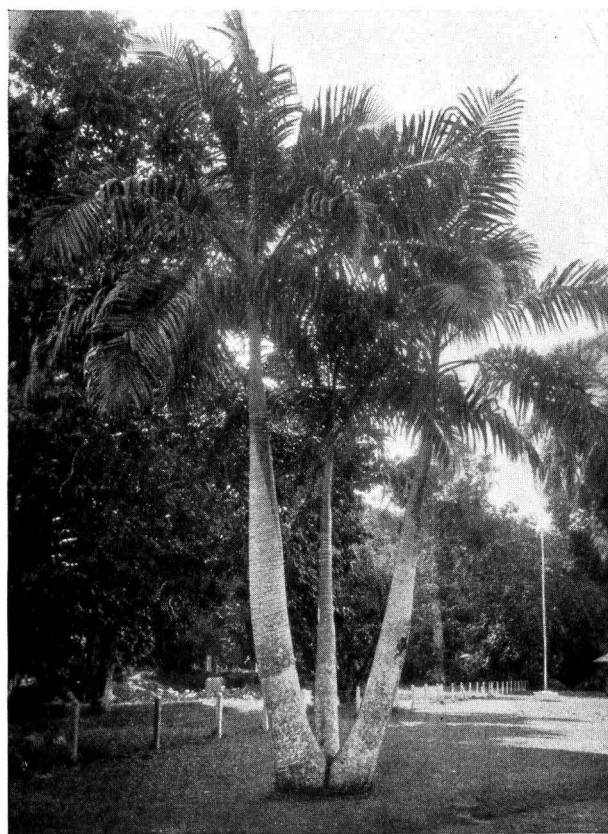
van insectenbeschadiging aan den top, — wat heelemaal niet zoo zelden voorkomt, — sterft het exemplaar af, doch een enkel slaagt erin door regeneratie te blijven leven. Temeer waar zulk een vertakking vaker meer dan eens aan een en hetzelfde exemplaar optreedt, vermoedt Dr. HUNGER dat de na beschadiging vertakte klappers individueel een praedispositie daarvoor bezitten, en het lijkt hem nu zeer de moeite waard na te gaan, of de uit de vruchten van dergelijke exemplaren opgroeiende klappers ook die praedispositie bezitten om na beschadiging van den groeitop nieuwe takken te kunnen vormen.

De foto van den Heer ROSIER, in mijn artikel gereproduceerd, geeft niets van dunnere stamgedeelten onder de vertakking te zien, zoodat in dat geval ook niet aan een beschadiging gedacht behoeft te worden, en mijn veronderstelling van dichotome vertakking voor dit geval niets aan waarschijnlijkheid heeft ingeboet.

J. BEUMÉE.

Meerstammige palmen. — Naar aanleiding van het artikel over vertakte palmen in de Januarië aflevering van de Tropische Natuur, waarin naar vroegere over meestammige klappers verwezen werd, vestig ik de aandacht op nevenstaand gereproduceerde foto van een driestammige koningspalm (*Oreodoxa regia*). Het exemplaar staat op het erf van de Gouverneur der Molukken in Amboina. Waarschijnlijk hebben deze drie stammen zich uit één zaad ontwikkeld. Eén der stammen is kleiner dan de beide andere, maar zij zijn allen goed ontwikkeld. Zover mij bekend is een dergelijk geval van deze palm-

D. v. L.

Driestammige koningspalm (*Oreodoxa regia*) op het erf van het goeverneurshuis te Amboina.

soort, tenminste in Nederlands Indië, nog niet waargenomen. Misschien zijn er onder de lezers van ons tijdschrift, die het hier of daar gezien hebben.

Een- en tweedagsorchideeën. — In aansluiting aan zijn mededeelingen, welke verschenen in jaargang 1925, bldz. 143, verstrekke de Heer L. COOMANS DE RUITER, destijds te Amoerang, nog volgende nadere bijzonderheden.

Tusschen 20 Maart en 12 April, 1926, viel er te Amoerang regen op 22 Maart (11 m.M.), 7 April (35 m.M.), en op 11 April (10 m.M.), terwijl het de andere dagen droog bleef.

De „tweedaagsche” *Dendrobium crumenatum* bracht aan een en denzelfden stengel op 30-31 Maart 11 bloemen, op 6-7 April 1 bloem en op 15-16 April 4 bloemen voort, terwijl de gewone „duifjes” alleen op den 16den April bloeiden. De tweedaagsche schijnt dus sneller op prikkels (temperatuursdaling bij regenbuien) te reageeren dan de andere *). Ook in andere opzichten waren er verschillen op te merken. De bloemen waren iets grooter en vertoonden bovendien duidelijk rose dwarsstreepjes, welke bij de eendaagsche ontbreken.

Het tweedaagsche exemplaar werd door hem aan 's Lands Plantentuin afgestaan, waarheen het werd overgebracht door Dr. LAM op zijn terugreis van de expeditie naar de Talaud-eilanden en Morotai.

In Buitenzorg bleef de plant haar gewoonte getrouw, bloeide op denzelfden dag als de daar reeds vele jaren gekweekte eendaagsche, terwijl de bloemen een dag langer frisch bleven (19 VIII, 1926). Bij vergelijking met de gewone duifjes bleken er behalve de bovengenoemde nog enkele andere verschillen in uiterlijk te bestaan. In plaats van op doorsnede ovale, bruingrauwe stengels vertoonde de tweedaagsche uit Amoerang bijna ronde, groene stengels. De bladeren kenmerkten zich door wittige, een weinig uitspringende nerven. Voorts bezit de lip oranje lijsten in plaats van een gele vlek, en de anders geheel witte zijlobben waren getooid met paars gekleurde nerven (boven rose genoemd).

Maar alle tweedaagsche zijn onderling nog niet gelijk. Mevr. LANG te Buitenzorg heeft een exemplaar, waarvan de herkomst niet geheel met zekerheid bekend is, dat steeds één dag eerder dan de gewone duifjes bloeit, en ook den dag van den algemeen bloei nog met onverlepte bloemen prijkt. Met dit verschil gaan ook hier weer kleine verschillen in uiterlijk gepaard. De stengels zijn tamelijk sterk afgeplat en geel van tint. Van de geheel groene bladeren zijn er enkele van de langsnerven aan de bovenzijde iets ingezonken. De bloemen komen in tint overeen met de eendaagsche, doch de middenlob van de lip is naar verhouding veel breeder en langs den rand meer franjeachtig ingesneden.

J. BEUMÉE.

*) Ook in Februari 1927, toen deze tweedaagsche te Buitenzorg rijkelijk bloeide op denzelfden tijd als de gewone duifjes, bleven aan enkele bloeistengels geheel verwelkte en grijs verkleurde bloemen over, blijkbaar afkomstig van een kort tevoren plaats gehad hebbende, kleine bloei, op een tijd, dat de gewone duifjes niet bloeiden.

Vertakte bloeiwijze bij pisang. — Op bldz. 191 van den vorigen jaargang werd bij een afbeelding van een abnormale pisang-bloeiwijze ten onrechte vermeld, dat alleen in 1914 een overeenkomstig geval vermeld werd. DR. SMITH maakte mij erop attent, dat hij in samenwerking met DR. COSTERUS in 1923 (Ann. Jard. bot. XXXIII) van een ander exemplaar een uitvoerige beschrijving gaf, mogelijk gemaakt doordat het exemplaar voor onderzoek beschikbaar gesteld was. De beschrijving luidt in vertaling aldus:

„Op de oudste knoop staan drie aan den voet onderling samenhangende takken, waarvan de kleinste geheel verdroogd, de derde alleen aan den top ingedroogd is. De laatste draagt in den oksel van het tweede schutblad een vrucht.

„Op de volgende knoop staan twee zeer ongelijke takken, welke slechts even samenhangen. De kleinste is verdroogd, de grootste vertoont 16 internodiën en bezit een vrucht aan het 3e en een aan het 4e internodium. De 3e—6e knoop dragen nog kleinere takken, terwijl nummers 7—19 er geen hebben. Slechts de nummers 15 en 16 bezitten normale sisirs.”

MEDEDEELINGEN VAN DE VEREENIGING

Jaarverslag. — Begin 1926 werden op groote schaal nummers van „De Tropische Natuur” ter kennismaking rondgezonden, met het gelukkige resultaat, dat velen als algemeen lid tot onze vereeniging toetraden. Ook verscheidene leden brachten nieuwe belangstellenden aan, terwijl de afdeulingsbesturen, de een met meer, de ander met minder succes, het aantal leden der afdeelingen in totaal op peil wisten te houden. De algemeene penningmeesteres kon door een en ander ook dit jaar een overschot boeken op de kapitaalsrekening, het reserve-fonds tevens fonds voor extra publicaties, waaronder de boekjes der bibliotheek een eerste plaats innemen. Van het eerste (Dr. H. C. DELSMAN: Uit de tropische natuur) werden er nog zooveel verkocht, dat de door de Vereeniging voor de uitgave daarvan gebezigde gelden